

Teresa Orzeszko

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ZASADY WYKORZYSTYWANIA ZABEZPIECZEŃ W PROCESIE TWORZENIA REZERW CELOWYCH W BANKACH W POLSCE

Streszczenie: Jednym z czynników mających istotny wpływ na wartość tworzonych i utrzymywanych przez banki rezerw celowych są zabezpieczenia przewidziane w prawie oraz zwyczajami przyjętymi w obrocie krajowym i zagranicznym, których banki mogą żądać od swoich klientów przed zawarciem lub w trakcie trwania umowy kredytowej.

Celem artykułu jest analiza i prezentacja zasad wykorzystywania przyjętych przez banki zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych. Zakres czasowy analizy obejmuje lata 1992-2008, a dokładniej okres od momentu nałożenia na banki w Polsce obowiązku tworzenia rezerw celowych, co nastąpiło w listopadzie 1992 r., do końca stycznia 2009 r.

Słowa kluczowe: rezerwy celowe, zabezpieczenia

1. Wstęp

Rezerwy na ryzyko związane z działalnością banków, zwane też rezerwami celowymi, stanowią tradycyjny instrument zarządzania bankami, gdyż determinują zarówno ich bezpieczeństwo, jak i kondycję finansową. Od listopada 1992 r. do końca 2004 r. obowiązek tworzenia i utrzymywania wspomnianych rezerw dotyczył wszystkich banków funkcjonujących na terenie Polski, począwszy od 2005 r. odnosi się tylko do banków sporządzających sprawozdania finansowe według norm krajowych¹.

Jednym z czynników mających istotny wpływ na wartość tworzonych i utrzymywanych przez banki rezerw celowych są zabezpieczenia przewidziane w prawie wekslowym [7] i w prawie cywilnym [6] oraz zwyczajami przyjętymi w obrocie krajowym i zagranicznym, których banki mogą żądać od swoich klientów, przed zawarciem lub w trakcie trwania umowy kredytowej.

¹ Pozostałe banki, tj. banki przygotowujące sprawozdania finansowe zgodnie z obowiązującymi w naszym kraju Międzynarodowymi Standardami Rachunkowości, zamiast tworzenia rezerw celowych według norm krajowych, dokonują odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości bilansowych ekspozycji kredytowych oraz tworzą rezerwy na pozabilansowe ekspozycje kredytowe według norm określonych we wspomnianych standardach.

Celem artykułu jest analiza i prezentacja zasad wykorzystywania przyjętych przez banki zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych. Zakres czasowy analizy obejmuje lata 1992-2009, a dokładniej okres od momentu nałożenia na banki w Polsce obowiązku tworzenia rezerw celowych, co nastąpiło w listopadzie 1992 r., do końca stycznia 2009 r.

2. Ewolucja norm określających zasady wykorzystywania zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych

Przepisy prawne regulujące kwestie wykorzystywania przyjętych przez banki zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych, stanowiące integralny element norm określających zasady funkcjonowania tych rezerw, były zmieniane w badanym okresie 6-krotnie i dodatkowo 5-krotnie nowelizowane, tak więc w sumie korygowano je aż 11 razy (tab. 1). Zakres zmian wprowadzanych przez poszczególne korekty był różny, ogólnie jednak można powiedzieć, że merytoryczny zakres przepisów powiększał się, w wyniku czego stawały się one coraz bardziej szczegółowe oraz zasadniczo nieco bardziej precyzyjne, co nie oznacza jednak, że prostsze i bardziej czytelne (łatwiejsze w odbiorze). Nie można też jednoznacznie i wyraźnie stwierdzić, że kolejne korekty przepisów wykazywały trwałą tendencję – z punktu widzenia banków niektóre zmiany były korzystne, a inne nie.

Pierwsza wersja norm, obowiązująca okresie od 30.11.1992 r. do 24.10.1993 r., regulowała jedynie trzy sprawy, a mianowicie:

- obligatoryjność uwzględniania przyjętych przez bank zabezpieczeń w wyliczaniu wartości rezerw celowych,
- zakres ekspozycji kredytowych podlegających korekcie o przyjęte przez bank zabezpieczenia w wyliczaniu wartości rezerw celowych,
- kategorie i rodzaje zabezpieczeń, które banki mogą uwzględniać, korygując podstawę tworzenia rezerw celowych, oraz – w przypadku niektórych rodzajów zabezpieczeń – szczegółowe warunki determinujące możliwość ich uwzględnienia i limity ich wartości możliwej do uwzględnienia.

W kolejnych latach, tj. od 25.10.1993 r. do 31.12.2001 r., normy odnosiły się do tych samych zagadnień co wcześniej i dodatkowo jeszcze do sposobu wyceny niektórych rodzajów zabezpieczeń.

Począwszy od 2002 r. zakres merytoryczny norm został powiększony po raz kolejny, i to dość znacznie, ponieważ odniesiono się w nich dodatkowo do nowych kwestii, takich jak:

- typy zabezpieczeń, z punktu widzenia realizowanych przez nie funkcji w procesie tworzenia rezerw celowych,
- tryb dokonywania przeglądów i aktualizacji zabezpieczeń,
- kolejność uwzględniania zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych, w przypadku gdy dotyczą one kilku ekspozycji kredytowych wobec jednego dłużnika.

Tabela 1. Ewolucja norm określających zasady wykorzystywania przez banki przyjętych zabezpieczeń kredytów w procesie tworzenia rezerw celowych w latach 1992-2009

Normy		
wersja	nazwa i źródło	aktualność
pierwotna	zarządzenie nr 19/92 Prezesa NBP z 18.11.1992 r. w sprawie równoważenia ryzyka bankowego w drodze tworzenia rezerw celowych (DzUrz NBP z 1992 r. nr 11, poz. 23)	od 30.11.1992 do 24.10.1993
nowela	zarządzenie nr 11/93 Prezesa NBP z 5.10.1993 r. zmieniające zarządzenie w sprawie równoważenia ryzyka bankowego w drodze tworzenia rezerw celowych (DzUrz NBP z 1993 r. nr 12, poz. 22)	od 25.10.1993 do 31.12.1994
zmiana	zarządzenie nr 13/94 Prezesa NBP z 10.12.1994 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzUrz NBP z 1994 r. nr 23, poz. 36)	od 1.01.1995 do 21.10.1996
nowela	zarządzenie nr 12/96 Prezesa NBP z 3.10.1996 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzUrz NBP z 1996 r. nr 18, poz. 47)	od 22.10.1996 do 31.12.1998
zmiana	uchwała nr 13/98 KNB z 22.12.1998 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzUrz NBP z 1998 r. nr 29, poz. 65)	od 1.01.1999 do 24.11.1999
nowela	uchwała nr 5/99 KNB z 16.11.1999 r. zmieniająca uchwałę w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzUrz NBP z 1999 r. nr 23, poz. 39)	od 25.11.1999 do 29.03.2000
zmiana	uchwała nr 8/99 KNB z 22.12.1999 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzUrz NBP z 1999 r. nr 26, poz. 43)	od 30.03.2000 do 31.12.2001
zmiana	rozporządzenie MF z 10.12.2001 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzU z 2001 r. nr 149, poz. 1672)	od 1.01.2002 do 28.03.2002
nowela	rozporządzenie MF z 22.03.2002 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzU z 2002 r. nr 31, poz. 288)	od 29.03.2002 do 31.12.2003
zmiana	rozporządzenie MF z 10.12.2003 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzU z 2003 r. nr 218, poz. 2147)	od 1.01.2004 do 31.12.2007
nowela	rozporządzenie MF z 29.06.2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzU z 2007 r. nr 128, poz. 887)	od 1.01.2008 do 31.12.2008
zmiana	rozporządzenie MF z 16.12.2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków (DzU z 2008 r. nr 235, poz. 1589)	od 1.01.2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktów prawnych regulujących zasady tworzenia rezerw celowych [1-5; 8; 9].

Normy aktualne od 2004 r. regulują te same sprawy co poprzednio oraz dodatkowo takie zagadnienia, jak uniwersalne warunki pomniejszania podstawy tworzenia rezerw celowych o przyjęte przez bank zabezpieczenia oraz przyporządkowanie rodzajów zabezpieczeń do określonych rodzajów ekspozycji kredytowych, których wartość mogą korygować na potrzeby tworzenia rezerw celowych.

3. Obligatoryjność uwzględniania przyjętych przez banki zabezpieczeń w procesie ustalania wartości rezerw celowych

Biorąc pod uwagę obligatoryjność uwzględniania przyjętych przez banki zabezpieczeń w procesie ustalania wartości rezerw celowych, badany okres można podzielić na dwa etapy. W pierwszym z nich, trwającym od 30.11.1992 r. do 29.03.2000 r., banki miały obowiązek pomniejszania wartości ekspozycji kredytowych stanowiących podstawę tworzenia rezerw celowych o wartość przyjętych na nie zabezpieczeń, natomiast w drugim etapie, trwającym ciągle od 30.03.2000 r., banki mają prawo dokonać takiego pomniejszenia. Wypada w tym miejscu zauważyć, że począwszy od początku 2004 r., możliwość pomniejszenia przez banki ekspozycji kredytowych stanowiących podstawę tworzenia rezerw celowych o wartość przyjętych na nie zabezpieczeń uzależniona jest od spełnienia przez te zabezpieczenia jednocześnie dwóch uniwersalnych (ogólnych) warunków, a mianowicie:

- wartość zabezpieczenia jest możliwa do uzyskania, w wysokości uwzględnianej do pomniejszenia podstawy tworzenia rezerw celowych, podczas ewentualnego postępowania egzekucyjnego, biorąc pod uwagę ograniczenia prawne, ekonomiczne i faktyczne mogące wpływać na rzeczywistą możliwość zaspokojenia się banku z przedmiotu zabezpieczenia,
- zabezpieczenie nie jest lub nie było wykorzystywane w inny sposób niż do pomniejszania podstawy tworzenia rezerw celowych, tzn. do zmiany klasyfikacji ekspozycji kredytowych, ani też do zastąpienia przy klasyfikacji ekspozycji kredytowych oceny sytuacji dłużnika oceną innego podmiotu, określonego przepisami prawa.

4. Zakres ekspozycji kredytowych podlegających korekcie o przyjęte przez bank zabezpieczenia w procesie ustalania wartości rezerw celowych

Podobnie jak obligatoryjność uwzględniania zabezpieczeń w ustalaniu wartości rezerw celowych, również zakres ekspozycji kredytowych podlegających korekcie o przyjęte przez bank zabezpieczenia ulegał w badanych latach ewolucji (tab. 2).

Tabela 2. Zakres ekspozycji kredytowych podlegających korekcie o przyjęte przez bank zabezpieczenia do celów ustalania wartości rezerw na ryzyko związane z działalnością banków latach 1992-2009

Zakres ekspozycji kredytowych podlegających korekcie o przyjęte przez bank zabezpieczenia	Aktualność zasad
<p>Należności lub udzielone gwarancje objęte rezerwą celową, czyli zakwalifikowane do grupy zagrożonych (poniżej standardu, wątpliwe, stracone), z wyłączeniem odsetek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ewidencjonowane w zespole 1 „Operacje z udziałem środków pieniężnych i operacje międzybankowe, obejmujące pieniądze w kasie, operacje z bankami i z innymi podmiotami finansowymi” i 2 „Operacje (kredyty i depozyty) z podmiotami niefinansowymi (klientami)” BPK 91, • wynikające z udzielonych gwarancji bankowych wykazywanych pozabilansowo w zespole 9 „Konta pozabilansowe (poręczenia, gwarancje, operacje dewizowe i inne operacje nierozliczone)” BPK 91 	od 30.11.1992 do 31.12.1994*
<p>Należności (od podmiotów finansowych i niefinansowych, z wyłączeniem odsetek, także skapitalizowanych; w części posiadającej gwarancje/poręczenia SP/NBP) lub zobowiązania (zaciągnięte) z tytułu udzielonych gwarancji bądź poręczeń spłaty kredytów i pożyczek oraz wszystkie inne aktywa i zaciągnięte zobowiązania pozabilansowe, jeżeli mogą one stanowić zagrożenie dla bezpieczeństwa wkładów oszczędnościowych i lokat gromadzonych w bankach oraz istotnie zniekształcić sytuację finansową banku</p>	od 1.01.1995 do 31.12.1998
<p>Należności, z wyłączeniem odsetek, w tym skapitalizowanych, lub udzielone zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym i gwarancyjnym, zakwalifikowane do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kategorii normalnych – w zakresie udzielonych osobom prywatnym kredytów konsumpcyjnych, z wyłączeniem kredytów mieszkaniowych, • kategorii pod obserwacją, • grupy zagrożonych (poniżej standardu, wątpliwe, stracone) 	od 1.01.1999 do 29.03.2000
<p>Należności, z wyłączeniem odsetek (także skapitalizowanych), zakwalifikowane do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kategorii pod obserwacją, • grupy zagrożonych (poniżej standardu, wątpliwe, stracone) 	od 30.03.2000 do 31.12.2001
<p>Należności, z wyłączeniem odsetek, w tym skapitalizowanych, lub udzielone zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym i gwarancyjnym, zakwalifikowane do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kategorii pod obserwacją, • grupy zagrożonych (poniżej standardu, wątpliwe, stracone) 	od 1.01.2002 do 31.12.2003
<p>Bilansowe należności z tytułu kredytów i pożyczek, skupionych wierzytelności, czeków i weksli, zrealizowanych gwarancji, innych wierzytelności o podobnym charakterze oraz udzielone zobowiązania pozabilansowe o charakterze finansowym i gwarancyjnym, z wyłączeniem odsetek i prowizji, także skapitalizowanych oraz spełniających określone warunki wierzytelności od podmiotów zależnych od banku, zakwalifikowane do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kategorii pod obserwacją, • grupy zagrożonych (poniżej standardu, wątpliwe, stracone) 	od 1.01.2004

* Do 24.10.1993 r. przepisy miały nieco inne brzmienie, chociaż taki sam sens co później (ich treść była sformułowana nieprecyzyjnie).

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktów prawnych regulujących zasady tworzenia rezerw celowych [1-5; 8; 9].

Zasady w omawianym przypadku:

- zmieniano 6-krotnie, przy czym pierwsza nowelizacja miała jedynie charakter formalny – zmieniono tylko formę, a nie zawartość merytoryczną norm;
- w początkowych latach badanego okresu (głównie od 30.11.1992 r. do 24.10.1993 r. oraz od 1.01.1995 r. do 31.12.1998 r.) były dosyć pokręte i niejednoznaczne;
- wprowadzały zmiany, które nie były konsekwentne, gdyż zakres ekspozycji podlegających korekcie raz powiększono, a innym razem ograniczono.

5. Kategorie i rodzaje zabezpieczeń uwzględnianych w procesie ustalania wartości rezerw celowych

Jeżeli chodzi o przepisy regulujące kwestię kategorii i rodzajów zabezpieczeń, które mogą być wykorzystywane do pomniejszania podstawy tworzenia rezerw celowych, to w badanym okresie zmieniano je i nowelizowano w sumie aż 10 razy. Wprowa-

Tabela 3. Kategorie zabezpieczeń, które musiały lub mogły być uwzględniane w pomniejszaniu podstawy tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków w latach 1992-2009

Lp.	Kategoria zabezpieczeń	Okresy, w których zabezpieczenia musiały lub mogły być uwzględniane w pomniejszaniu podstawy tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków							
		30.11.1992-24.10.1993	25.10.1993-21.10.1996	22.10.1996-31.12.1998	1.01.1999-31.12.2001	1.01.2002-28.03.2002	29.03.2002-31.12.2003	1.01.2004	
1	gwarancje	x	x	x	x	x	x	x	
2	poręczenia	–	x	x	x	x	x	x	
3	zastaw na prawach	–	x	x	–	–	–	–	
4	zastaw rejestrowy	–	–	–	x	x	x	x	
5	zastaw na rzeczach ruchomych	–	–	–	x	x	x	x	
6	hipoteka	–	x	x	x	x	x	x	
7	przeniesienie prawa własności	–	–	–	x	x	x	x	
8	blokada na rachunku bankowym	x	x	x	–	–	–	x	
9	wpłata na rachunek banku	–	–	–	x	x	x	x	
10	przelew wierzycelności	–	–	–	x	x	x	x	
11	polisa (umowa) ubezpieczeniowa	–	–	x	x	–	x	x	
12	oświadczenie patronackie	–	–	–	–	x	x	x	

Źródło: opracowanie własne na podstawie aktów prawnych regulujących zasady tworzenia rezerw celowych [1-5; 8; 9].

dzane zmiany miały dość rozległy zakres i były zasadniczo korzystne dla banków, o czym świadczą m.in. następujące fakty:

- pierwsza wersja przepisów przewidywała obowiązek pomniejszenia ekspozycji kredytowych stanowiących podstawę tworzenia rezerw celowych jedynie o 5 rodzajów zabezpieczeń należących do 2 kategorii, takich jak gwarancje oraz blokada środków na rachunku bankowym, natomiast aktualnie obowiązująca wersja przepisów daje prawo korygowania podstawy tworzenia rezerw celowych w sumie o około 60 różnych rodzajów zabezpieczeń spośród 11 kategorii, takich jak: gwarancje, poręczenia, zastaw na rzeczach ruchomych, zastaw rejestrowy, hipoteka, przeniesienie praw własności, w tym cesja wierzytelności, blokada na rachunku bankowym, wpłata na rachunek banku, przelew wierzytelności, polisa ubezpieczeniowa oraz oświadczenie patronackie (tab. 3),
- liczba podmiotów (grup rodzajowych podmiotów), których zabezpieczenia mogły korygować podstawę tworzenia rezerw celowych zwiększyła się w badanym okresie z zaledwie kilku do kilkunastu (początkowo, w procesie tworzenia rezerw celowych, respektowane były jedynie zabezpieczenia udzielone przez Skarb Państwa, Narodowy Bank Polski, banki krajowe oraz banki mające siedziby w krajach OECD; obecnie, w procesie tworzenia rezerw celowych, mogą być respektowane zabezpieczenia udzielone przez Skarb Państwa, Narodowy Bank Polski, Bankowy Fundusz Gwarancyjny, Bank Gospodarstwa Krajowego, Korporację Ubezpieczeń Kredytów Eksportowych SA, jednostki samorządu terytorialnego, państwowe osoby prawne, a także przez rządy i banki centralne państw OECD oraz pozostałe banki mające siedziby w tych państwach i wreszcie przez wszystkie inne podmioty o dobrej kondycji finansowej).

6. Typy zabezpieczeń z punktu widzenia realizowanych przez nie funkcji w procesie tworzenia rezerw celowych

Przez wiele lat badanego okresu, dokładnie do końca 2001 r., przyjmowane przez banki zabezpieczenia spełniały tylko jedną funkcję, a mianowicie stanowiły pozycję korygującą (pomniejszającą) podstawę tworzenia rezerw celowych. Począwszy od roku następnego, zakres realizowanych przez nie funkcji stopniowo się powiększał.

W latach 2002-2003, oprócz tego, że zabezpieczenia nadal stanowiły pozycję korygującą podstawę tworzenia omawianych rezerw, to dodatkowo były wykorzystywane jako kryterium podziału ekspozycji kredytowych (zabezpieczonej części ekspozycji kredytowej) na ekspozycje z zabezpieczonym ryzykiem, ekspozycje z ograniczonym ryzykiem, pozostałe ekspozycje. Zabezpieczenia zakwalifikowane do kategorii o wysokiej jakości pozwalały na wykazywanie zabezpieczonej przez nie części ekspozycji kredytowej jako ekspozycji z zabezpieczonym ryzykiem, natomiast zaliczone do kategorii o dobrej jakości – jedynie na wykazywanie ekspozycji kredytowej jako ekspozycji z ograniczonym ryzykiem. Wszelkie przyjęte przez

banki zabezpieczenia nie wymienione w wykazach zabezpieczeń wysokiej i dobrej jakości odnoszono do pozostałych ekspozycji.

Od 2004 r. przyjmowane przez banki zabezpieczenia pełnią, w procesie tworzenia rezerw celowych, jedną z trzech funkcji, a mianowicie:

- dają bankom możliwość pomniejszania podstawy tworzenia rezerw celowych,
- umożliwiają bankom zaklasyfikowanie ekspozycji kredytowej do kategorii „normalne”,
- pozwalają na zastąpienie dokonywanej przez banki oceny sytuacji ekonomiczno-finansowej dłużnika oceną kondycji innego podmiotu – początkowo tym innym podmiotem mógł być jedynie wystawca zabezpieczenia, a począwszy od 2008 r. rolę taką może także odgrywać bank będący emitentem papierów wartościowych albo zaangażowany z tytułu operacji rozliczeniowych stanowiących podstawę zabezpieczenia ekspozycji kredytowych.

7. Pozostałe zasady wykorzystywania przyjętych przez banki zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych

Oprócz omówionych pryncypialnych zmian w zasadach wykorzystywania zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych, ewoluujące przepisy wprowadzały też inne korekty, które sprawiały, że zasady, o których mowa, stawały się coraz bardziej rozbudowane i szczegółowe, co oznacza, że malał zakres swobody banków w omawianym obszarze. Wśród dowodów potwierdzających powyższy wniosek wymienić można następujące fakty:

- w miarę zwiększania rodzajów zabezpieczeń możliwych do uwzględnienia w ustalaniu wartości rezerw celowych rosła też liczba zabezpieczeń, których wykorzystanie uzależniono od spełnienia przez nie szczegółowych warunków (warunki te były odmienne dla różnych rodzajów zabezpieczeń i zmieniały się w czasie),
- rosła liczba zabezpieczeń, których wykorzystanie jako pozycji korygującej wartość podstawy tworzenia rezerw celowych zostało ograniczone do określonego poziomu (wskazanego limitu),
- rosła liczba zabezpieczeń, w przypadku których przepisy dokładnie określały sposób ich wyceny,
- wyraźnie sformalizowano tryb dokonywania przeglądów i aktualizacji wartości zabezpieczeń – ogólnie rzecz biorąc, w latach 2002-2003 banki zobowiązane były do przeprowadzania przeglądów i aktualizacji wartości zabezpieczeń na podstawie stosownej ewidencji nie rzadziej niż raz na kwartał, natomiast od 2004 r. powinny tego dokonywać najpóźniej w ostatnim dniu miesiąca kończącego kwartał²,

² Ogólna procedura dokonywania przeglądów i aktualizacji wartości zabezpieczeń nie dotyczy zabezpieczeń w postaci hipoteki, zastawu na statku morskim oraz zastawu na statku powietrznym, których wartość ustala się na podstawie wyceny rzeczoznawcy lub wyceny bankowo-hipotecznej, po

- określono kolejność uwzględniania zabezpieczeń w przypadku ekspozycji kredytowych wobec jednego dłużnika występujących jednocześnie w postaci należności bilansowej i zobowiązania pozabilansowego – począwszy od 2002 r., zasadniczo banki powinny uwzględniać posiadane zabezpieczenia w pierwszej kolejności przy ustalaniu rezerwy celowej na należność bilansową,
- oprócz szczegółowych warunków odnoszących się do możliwości wykorzystywania poszczególnych rodzajów zabezpieczeń ustalono również uniwersalne (ogólne) warunki pomniejszania podstawy tworzenia rezerw celowych o przyjęte przez banki zabezpieczenia, o czym już wcześniej wspomniano,
- określono przyporządkowanie poszczególnych rodzajów zabezpieczeń do określonych rodzajów ekspozycji kredytowych (ekspozycje z tytułu pożyczek i kredytów detalicznych innych niż na pojazdy samochodowe, ekspozycje z tytułu pożyczek i kredytów detalicznych na pojazdy samochodowe, ekspozycje z pozostałych tytułów), których wartość mogą korygować w procesie tworzenia rezerw celowych, co oznacza, że począwszy od 2004 r. nie każde przyjęte przez bank zabezpieczenie wiarytelności kredytowej może korygować podstawę tworzenia rezerw celowych.

8. Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonej analizy zasad wykorzystywania przyjętych przez banki zabezpieczeń kredytów w procesie tworzenia rezerw celowych, obowiązujących w latach 1992-2009, można wyciągnąć następujące wnioski.

1. Zasady, o których mowa, nie były stabilne, a ich ewolucja nie wykazywała całkowicie jednolitej tendencji.

2. Zmian zasad, o których mowa, nie da się ocenić jednoznacznie, ani pozytywnie, ani negatywnie, gdyż ocena taka jest uzależniona od wielu czynników, w tym zwłaszcza od tego, kto i w jakim celu ich dokonuje oraz na podstawie jakich kryteriów.

3. Wprowadzane korekty zasad, o których mowa, miały różny charakter, znaczenie i zakres. Do korekt o dużym znaczeniu i zakresie, mających istotny wpływ na wartość tworzonych i utrzymywanych przez banki rezerw celowych, a więc o charakterze pryncypialnym, należy zaliczyć przede wszystkim te, które dotyczyły:

- obligatoryjności uwzględniania zabezpieczeń w procesie tworzenia rezerw celowych,
- zakresu ekspozycji kredytowych podlegających korekcie o przyjęte przez bank zabezpieczenia przy wyliczaniu wartości rezerw celowych,
- kategorii i rodzajów zabezpieczeń, które banki mogą uwzględniać, korygując podstawę tworzenia rezerw celowych,

czym okresowo dokonuje się analizy ich cen rynkowych i gdy spadną one znacznie, zleca się dokonanie ponownej wyceny lub odstępuje od niej, ale jedynie w uzasadnionych przypadkach [1, § 5 ust. 5; 2, § 4 ust. 4; 3, § 4 ust. 4].

– funkcji realizowanych przez zabezpieczenia w procesie tworzenia rezerw celowych.

4. Zasady, o których mowa, w miarę upływu czasu stawały się coraz bardziej rozbudowane i szczegółowe, co można oceniać rozmaicie, zarówno pozytywnie, jak i negatywnie. Zwiększanie szczegółowości zasad było racjonalne w każdym przypadku, gdy skutkowało ich doprecyzowaniem i czyniło je bardziej jednoznacznymi. W niektórych sytuacjach uszczegółowienie zasad oznaczało jednak jedynie ich usztywnienie i zagmatwanie, a co za tym idzie, utrudniało ich lekturę i prawidłowe stosowanie w praktyce.

Akty prawne

- [1] Rozporządzenie MF z 10 grudnia 2001 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzU z 2001 r. nr 149, poz. 1672 ze zm.
- [2] Rozporządzenie MF z 10 grudnia 2003 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzU z 2003 r. nr 218, poz. 2147 ze zm.
- [3] Rozporządzenie MF z 16 grudnia 2008 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzU z 2008 r. nr 235, poz. 1589.
- [4] Uchwała nr 13/98 KNB z 22 grudnia 1998 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzUz NBP z 1998 r. nr 29, poz. 65 ze zm.
- [5] Uchwała nr 8/99 KNB z 22 grudnia 1999 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzUz NBP z 1999 r. nr 26, poz. 43 ze zm.
- [6] Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, DzU z 1964 r. nr 16, poz. 93 ze zm.
- [7] Ustawa z 28 kwietnia 1936 r. Prawo wekslowe, DzU z 1936 r. nr 37, poz. 282.
- [8] Zarządzenie nr 13/94 Prezesa NBP z 10 grudnia 1994 r. w sprawie zasad tworzenia rezerw na ryzyko związane z działalnością banków, DzUz NBP z 1994 r. nr 23, poz. 36 ze zm.
- [9] Zarządzenie nr 19/92 Prezesa NBP z 18 listopada 1992 r. w sprawie równoważenia ryzyka bankowego w drodze tworzenia rezerw celowych, DzUz NBP z 1992 r. nr 11, poz. 23 ze zm.

PRINCIPLES FOR IMPLEMENTING COLLATERALS IN THE PROCESS OF CREATING SPECIFIC RESERVES IN BANKS IN POLAND

Summary: One of the factors significantly influencing the value of specific reserves created and kept by banks are collaterals, provided for by law and by procedures accepted in domestic and foreign trade, which banks may demand from their clients before entering into or during the period covered by a credit agreement.

The objective of the hereby study becomes the analysis and presentation of collateral implementation principles followed by banks in the process of specific reserves creating. The analysis covers the period of 1992-2009 and more specifically the period from imposing on banks in Poland the obligation of creating specific reserves, which took place in November 1992, till the end of January 2009.